

Joachim Meyerhoff

# Alle doden vliegen hoog

Uit het Duits vertaald door Jan Bert Kanon



SIGNATUUR

2017

# Eerste hoofdstuk

*Op mijn achttiende ging ik voor een jaar naar Amerika. Nog altijd vertel ik vaak dat ik een basketbalbeurs had gekregen, maar dat is niet zo. Mijn grootouders hebben de uitwisseling betaald.*

Vanuit het Noord-Duitse stadje waar ik niet geboren maar wel getogen ben doet de sneltrein naar Hamburg er amper twee uur over. In deze trein stapte ik in en zocht een zitplaats.

Ik ben merkwaardig genoeg geboren in Homburg in Saarland, waarvandaan we slechts drie jaar later naar Noord-Duitsland verhuisden. Omdat ik helaas niet behoor tot de geniale mensen wier herinnering begint met prenatale vruchtwaterbelevissen of mozartiaanse geluidsgolven, of tot hen die haarscherpe foto's van hun vroegste jeugd in zorgvuldig afgeschermden hersenkamers bewaren, bijvoorbeeld van hoe ze, anderhalf jaar oud, tegen een dichte glazen schuifdeur knalden, heb ik aan Homburg in Saarland zelfs geen enkele herinnering. Heel vaag zie ik af en toe een ekster, een Saarlandse ekster, die me op de uitschuifbare duwstang van mijn kinderwagen zit aan te staren.

Dat met die glazen schuifdeur is mijzelf overkomen. Ik kon net lopen. Mijn oudste broer zette me in een stoel en liep naar het terras. Pas wanneer hij mijn naam riep, mocht ik van de doorgezakte stoel met bloemetjespatroon af klauteren en op mijn nog wankele beentjes door de kamer naar buiten in zijn armen rennen. Ik zou telkens een schattig huppeltje over de vloerrails van de schuifdeur hebben gemaakt. Kennelijk kon ik niet genoeg krijgen van dit in-de-stoel-zitten en op-commando-naar-buiten-rennen, in tegenstelling tot mijn broer. Nauwelijks in zijn armen,

zijn broederarmen, zou ik ‘Weer! Weer!’ hebben geroepen. Na het twintigste of vijfentwintigste ‘Weer! Weer!’ zette mijn broer me nog eens in de stoel en trok de schuifdeur dicht om te kijken of ik al wist dat je niet door glas heen kunt. Dat wist ik niet en ik botste met zoveel geweld tegen de ruit op dat mijn moeder van schrik haar boek tegen het plafond katapulteerde en mijn vader in de keuken dacht dat iemand een voetbal tegen de schuifdeur had gekegeld. Als een onzichtbare vuist had de ruit me op weg naar de wijd geopende armen van mijn broer gevloerd. Mijn vader kwam aanlopen en wilde de boosdoener een uitbrander geven, maar hij trof alleen mij aan. Liggend voor de deur, verdoofd als een merel die tegen het raam was gevlogen. Mijn broer werd te verstaan gegeven dat hij geen experimenten met mij moest uithalen en werd naar zijn kamer gestuurd. Op het glas zaten een speksel- en vetvlek vlak bij elkaar. Naar verluidt zou ik na deze botsing met het niets al rondbanjerend dagenlang angstig met uitgestoken handjes de lucht hebben afgetast en naar onzichtbare muren hebben gezocht. Dat had hem, zei mijn vader, destijds erg aangegrepen. Ik had er met de enorme blauwgroene buil op mijn voorhoofd, mijn wijd opengesperde ogen en mijn zoekende vingertjes uitgezien als een onvolgroeid, vreemdsoortig schepsel van heel, heel ver weg. Jaren later zei mijn vader tegen me: ‘Het was net alsof je op een onzichtbare typemachine geheime boodschappen in de lucht zat te tikken.’

Er is iets anders wat ik mezelf nog wel haarscherp herinner. Ik reed met mijn fiets over straat en zakte opeens weg. Midden in de stad. Het asfalt gaf mee en mijn voorwiel gleed bijna een halve meter omlaag. Toen de straat zich voor me opende, wist ik nog niet dat het verval maar een halve meter was. Het voelde alsof ik pardoes voorover in het binnenste van de aarde viel. Maar goed dat me dat pas later, zo rond mijn veertiende, en niet toen al, op mijn tweede, in mijn geboortestad, dat Saarlandse Homburg, op een driewieler was overkomen. Wantrouwen jegens de stevigheid van het aardoppervlak en keiharde klappen uit het niets hadden me misschien voor altijd onzeker gemaakt.

Sommige vroege herinneringen zijn mede zo heftig omdat ze zich als bij toverslag aandienen en op onverklaarbare wijze en onverhoeds op je afkomen:

Ik ben een jaar of tien, zit op mijn knieën op het trottoir en teken met stoepkrijt een koe. Nog altijd kan ik geen koeien tekenen, kan ik geen enkel dier tekenen. Ik kan het nou eenmaal niet. Ik zou het zo graag kunnen. Me een voorstelling van een koe maken, krijt pakken en tekenen. Met een paar vlotte streken de omtrek schetsen, en hup, er ligt een koe op het voetpad. Maar zelfs als ze me met de gruwelijkste martelingen zouden dreigen, zou ik het niet kunnen. Dat heb ik mezelf in die tijd vaak afgevraagd, of ik een beetje beter had kunnen worden als ze met iets vreselijks hadden gedreigd: ‘Opschieten! Betaal die rekening, of we schieten je hond dood!’ Zou dat hebben geholpen? Voor het begin van zwemwedstrijden deed ik altijd net of mijn leven of dat van mijn broers of ouders ervan afhing: ‘Vooruit! Zwemmen, zo snel je kunt! Alleen als je districtskampioen wordt, vertellen we je waar in het bos we de kist met je ouders hebben begraven.’ Mijn oudste broer had me verteld dat een moeder wier kind op een skipiste onder de ketting van een sneeuwruimer was terechtgekomen, de sneeuwruimer uit de sneeuw getrokken en op zijn kant geduwd had. Sluimerden er in mij ook zulke krachten? En wat moest je doen om die te ontketenen? Met zulke vragen kon ik me urenlang bezighouden!

Ik zit op mijn knieën op het trottoir en probeer een koe te tekenen. Dan komt er een man aan. Hij blijft voor me staan, pakt met zijn ene hand mijn enkel vast, met zijn andere mijn pols, slingert me een keer in het rond en gooit me over een hoge heg. Pats boem! Ik vlieg door de lucht en land bij vreemde mensen in de tuin die net, met plechtig vertoon, tomaten aan het plukken zijn en elke tomaat in de zon houden. De vrouw komt op me afgerend. ‘Wat heeft dat te betekenen? Ben je helemaal betoeterd? Sta onmiddellijk op! Maak dat je wegkomt uit onze tuin!’ Ze grijpt me vast bij mijn T-shirt en sleurt me naar een tuinhekje. De man brult: ‘Brutale vlegel die je bent! Wegwezen, anders krijg je een optater!’ Het hoofd van de man wordt van het gebrul net zo mooi

rood als de tomaat in zijn hand. Hij dreigt met een groene schop en zevert van woede op zijn zweterige hemd. De vrouw doet het hekje open, grijpt me bij mijn haar, trekt aan mijn blonde krullen, schudt me door elkaar en gilt de hele tijd ‘Dit is onze tuin! Is dat zo moeilijk te begrijpen? Dit is onze tuin! Wegwezen! Dit is onze tuin!’, en duwt me met zoveel geweld het trottoir op dat ik struikel en mijn knie openhaal. Daar zit ik dan, en ik begin te huilen. Een andere vrouw komt over het trottoir aangelopen, wijst naar mijn half voltooid koe en zegt: ‘Waarom huil je nou? Dat wordt toch een mooi paard!’

Deze gebeurtenis heeft hooguit veertig seconden geduurd en staat onuitwisbaar in mijn geheugen gegrift. Toen ik ’s avonds tijdens de broodmaaltijd vertelde dat een man me over een heg had gesmeten, proestten mijn beide broers het uit en zeiden beurtelings dingen als ‘Ja, en gister heeft iemand me naar de overkant van de weg gegooid!’ of ‘Die vent wordt overal gezocht. Dan heb je nog geluk gehad! Normaal bijt hij kinderen de kop af voor hij ze over de heg gooit!’. Ze moesten hierbij zo onbedaarlijk lachen dat de ham van hun boterham viel. Ik werd boos, ging op mijn stoel staan en stroopte mijn broekspijp op. ‘En wat is dit dan?’ riep ik wanhopig. Mijn moeder vroeg me: ‘Wat is er met je knie gebeurd, lieverd?’ Ik antwoordde: ‘In de tuin waar ik ben geland ...’ Mijn broers brulden ‘Geland!’ en gleden van hun stoel van het lachen.

De deuren van de trein gingen met een klap dicht zodra die zich in beweging zette, op weg naar Hamburg. Een lotgeval in mijn jonge jaren dat te maken had met Hamburg, mijn reisdoel van vandaag: ik was een jaar of acht en we gingen op schoolreisje naar een speeltuin met veel glijbanen. We arriveerden met de bus, en voor ons doemden de meest fantastische glijbanen op. Hobbeglijbanen, buisglijbanen, glijbanen met steeds scherpere bochten en zelfs een reuzenglijbaan, waarbij je – dat had onze juf plechtig aangekondigd – met een roltrap naar boven zou gaan. Ze riep ons met avontuurlijk pathos in haar stem vanaf haar plaats naast de chauffeur toe: ‘Deze glijbaan is de Mount Everest

onder de reuzenglijbanen! Nog voordat de bus was gestopt, verdrong iedereen zich aan één kant – een schip zou gekapseisd zijn – en ontelbare vingers wezen naar de boven alles uittorende reuzenglijbaan. We wilden zo snel mogelijk de bus uit en eropaf. De juf slaagde er met moeite in – voortdurend onderbroken door kreten die door onze glijdrift werden ontketend – aanwijzingen te geven: ‘Hand in hand lopen, alsjeblieft!’ In een ingetoomde, van energie zinderende, uit rijen van twee bestaande formatie die elk moment wilde losbreken staken we getergd de parkeerplaats over naar de kassa’s. Iedereen kreeg een entreekaartje aan een koord omgehangen. Je mocht van de glijbaan zo vaak je wilde. Zo vaak je wilde! Een glijbanenparadijs.

Nadat we een voor een door de tourniquets waren geloodst, mochten we eindelijk losbreken. Ik was snel en haalde een paar van mijn klasgenoten op weg naar de ingang van de reuzenglijbaan in. Aan de voet van de glijbaan legde ik mijn hoofd in mijn nek. Hij was veel hoger dan ik voor mogelijk had gehouden. Ik sloot aan in de rij en stapte op de roltrap, meer een soort lopende band met een leuning die met je meeliep. Een meter of vijf verder kwam je bij een platform met een hekwerk eromheen, waarna je de hoek om ging en de volgende lopende band betrad. Zo ging het een hele tijd door, tot je boven was. Veel wind hier, dacht ik, hier waaide het wel even anders dan op de vlakke grond onder me. Je kon ver kijken. Tot de haven aan toe. Een toegangslicht sprong om de paar seconden van rood op groen en regelde zo het glijverloop. Ik ging in de rij staan. Ik duwde en zat te dringen, want achter me werd ook geduwd en gedrongen. Nog maar twee voor me. Groen! Als door een draaikolk gegrepen werd het kind dat aan de beurt was de diepte in gezogen, om in de lichtgevendende plastic muil te verdwijnen. Het licht sprong op: rood! Toen weer: groen! Het meisje voor me aarzelde, draaide zich even om en zag dat er geen weg terug was. Het samengebalde, stuwende verlangen van de kinderen die zich achter haar verdrongen liet haar geen keuze. Ze ging zitten, wilde voorzichtig glijden, maar de helling maalde niet om haar twijfels en nam ook haar in een draaikolk mee omlaag.

Nu was ik aan de beurt. Rood! Waarom bleef het zo eindeloos lang rood? Dan: groen! Manmoedig, met een aanloop van twee passen, wierp ik me in het glijkanaal. Ik wierp me naar binnen en – bleef aan de bodem plakken! Met een piepend geluid van remmen zoog mijn broek zich vast aan de glijbaan. Ik probeerde vaart te maken met mijn handen, maar ik kwam niet vooruit. Ondanks dat het zo steil was. Zodra mijn broek de spiegelgladde plastic helling raakte: stilstand. Ik snapte er niets van. Ik kwam overeind en schuifelde onhandig omlaag naar de volgende bocht. Ging zitten, stootte me, als een leprapatiënt met omwikkelde stompen, met de handen voor me uit. Niets, helemaal niets. Ik gleeed voor geen millimeter.

Precies op het moment dat het tot me doordrong waarom ik een melaatse was, waarom de grote glijbaanvloek me had getroffen, begon het me te dagen dat het geen straf van God was, maar dat er een verklaring was die minstens zo erg was, precies op dat moment drong het tot me door dat mijn broek, mijn korte broek, die ik 's morgens volkomen onbekommerd, zelfs vrolijk had uitgezocht, een met bretels en hertshoorn versierde leren broek die ik graag droeg, de oorzaak van mijn volledige onvermogen tot glijden was, juist op dat moment, toen dat allemaal tot me doordrong en me met veel verdriet, zelfs verbijstering overspoelde, trof me met volle kracht, zijn schoenen eerst, de volgende gierende glijder als een projectiel in mijn rug. Hij snauwde me toe: 'Glijden, man, glijden!' Ik brulde terug: 'Ja, hoe dan? Hoe dan? Het lukt me niet. Het lukt me gewoon niet!' 'Man, schiet op! De volgende komt er al aan!' Ik probeerde te staan, kwam overeind en stootte mijn kop. Gebukt struikelde ik een stuk omlaag, verder de tunnel in. Ik viel voorover en belandde op mijn buik. De klep van mijn lederhose piepte, het handgesneden hertenkopembleem dat erop zat knarste over het plastic. Ik was een en al rem. Niets aan mij gleeed. Mijn blote bovenbenen remden, mijn schoenen, mijn handen. Daar vloog het volgende kind al op het kind achter me, knalde met zijn gezicht tegen de buis en begon te brullen: 'Ahhhhhhh!' Door de nauwe buis verdubbelde en verdrievoudigde het gebrul zich. Een sandaal trof mijn hals,

vlak bij mijn oor hoorde ik schreeuwen: 'Ga zitten, sukkel! Glij nou 's een keer, ezell' Ook mijn eigen wanhoopskreten stapelden zich op, galm en weergalm, en snerpten in mijn oren. Paniek nam bezit van me. Ik rende en viel piepend en stuiterend door de reuzenglijbaan omlaag. Na elke kronkel verwachtte ik de reddende uitgang. Licht aan het einde van de glijbaantunnel. Maar er kwam geen einde aan. Achter me hoopte zich een scheldende minderjarige meute op, en ik vocht mezelf bocht na bocht verder naar beneden door deze spiraal van vernedering. Mijn been klapte opzij, raakte verstrikt in andermans benen, bleef haken in andermans armen. We gingen almaar langzamer, en uiteindelijk kwamen we tot stilstand. Een in zichzelf verstrikt geraakte kluwen schreeuwende kinderen verstopte de glijbaan. Met hun voeten vooruit botsten de volgende glijders tegen de prop op en duwden hem meter voor meter door de rode plastic darm. Op eens hielden de bochten op, het ging nog steiler bergafwaarts, bijna in een vrije val, en de knot met kinderen werd uiteengeregen. Met mijn laatste krachten plofte ik, een volkomen verwarde kurk, uit de buisopening voorover het zand in. Woedende, jammerende, om zich heen schoppende en slaande beesten over me heen. De kluwen ontwarde zich snel, de kinderen klopten het zand van hun broekspijpen, veegden hun tranen af en renden naar de voet van de glijbaan om zich door de lopende band voor een tweede, ongetwijfeld geslaagdere poging naar boven te laten brengen.

Ik stond op. In het zand zag ik de afdruk van mijn lichaam. Duidelijk omlijnd, zoals in een misdaadfilm, waar ze met krijt een contour om de neergekwalde slachtoffers tekenen. Ik had zand in mijn mond. Veel zand. Alsof iemand een schep vol bij me naar binnen had gegooid. Ik sleepte me een stuk voort en ging op het gras zitten. Die klotebroek! De schuld van mijn moeder. Niemand op school droeg een leren broek. Alleen ik. Dat ik haar had geloofd toen ze zei dat je trots moest zijn om iets aan te trekken wat niemand anders aantrekt. Een kledingstuk dat gewoon een nostalgische idealisering was, een sentimentele herinnering aan haar o zo idyllische kindertijd in Beieren, waar



ik nu in het noorden voor moest boeten. Altijd was ik wijs geweest met die leren broek, nu haatte ik hem.

De juf kwam naar me toe, en op haar vraag ‘Wat is er? Waarom ben je niet aan het glijden?’, antwoordde ik: ‘Ik kan het niet!’ Het zand knarste tussen mijn tanden. ‘Wat, kun je dat niet? Dat is toch heel simpel!’, lachte ze, ‘Glijden kan toch iedereen!’ Ik stond te stampvoeten op het gras en liet me achterovervallen. ‘Nee, niet! Nee, niet! Nee, niet!’ De juf kende mijn woedeaanvallen, waarvan de oorzaken vaak maar moeilijk te doorgronden waren. Ze zei: ‘Nou ja, dan weet ik het ook niet. Kijk daar dan, daar heb je ook glijbanen die niet zo ingewikkeld zijn!’ Dat ‘glijbanen die niet zo ingewikkeld zijn!’ deed het ’m. Ik sprong op en rende ervandoor. Ik probeerde de ‘je mag zo vaak van de glijbaan als je wilt’-kaart van mijn nek te rukken. Ik weet nog dat ik er woedend aan trok, maar dat hij niet losliet. Dat ik hem over mijn hoofd moest trekken en dat door mijn onbeheerste geruk aan het koord mijn ene oor pijnlijk dubbelklapte. Ik gooide hem weg en rende naar de bus. De chauffeur had de deur openstaan en lag languit in een ligstoel. ‘Hé, wat is er aan de hand? Iets vergeten?’ Ik loog: ‘Ik ben ziek en moet uitrusten!’ ‘Oké, ga dan maar naar binnen!’ Ik liep naar mijn plaats. Daar lag nog een wikkel van mijn favoriete chocoladereep. Ik plofte neer op mijn stoel. Van daaruit zag ik het topje van de reuzenglijbaan, kinderhoofden, vingers in het hekwerk van het hoogste platform.

Op de terugweg zat iedereen geestdriftig door elkaar te praten en te schreeuwen, op te scheppen, en de een overtroefde de ander met de wildste glijbelevissen: ‘Ik ben de reuzenglijbaan op mijn buik ...’, ‘Ik dacht dat ik knetterhard de bocht uit vloog!’, ‘En toen we met z’n allen ...!’ Mijn medescholieren aten hun proviand. Ze draaiden de boterhammen met worst en ham rond met hun behendige vingertjes en knabbelde aan het zachte vlees dat uit de korst stak. En daarna viel de hele meute gewoon in slaap. Een door het avontuur verzadigde stilte. De jongen naast me had een half gepelde banaan die weggleed en steeds bruiner werd, en ondertussen koerste de bus bedaard op de thuishaven aan. De juf babbelde met de buschauffeur – één hand aan het stuur, zon-

verbrand – en lachte raarder dan ik haar ooit eerder had horen doen, en mijn medescholieren stuiptrekten in hun dromen. Die glijden, dacht ik, die glijden vermoedelijk nog steeds. Dat was ook niet zo vreemd, want de dagkaart hing bij ieder van hen als een medaille om hun nek.

Op de treinreis van de stad waar ik niet geboren maar wel getogen ben naar Hamburg is er pas iets te zien als je goed kijkt. Na vijf minuten doemde er een meertje op, Hinterteich genaamd, waar mijn oudste broer vaak met levende aasvissen viste. Dat was eigenlijk verboden, maar daar zat hij niet mee. Hij stak de haak gewoon onder de wervelkolom door de rug. Een stuk of wat op die manier geprepareerde visjes hingen als een mobile in het water en moesten met hun zachte doodstrijd snoeken aanlokken.

Mijn broer was niet alleen een hartstochtelijk visser, maar ook de trotse bezitter van verschillende aquaria van driehonderd liter elk. Het was nog helemaal niet zo lang geleden dat hij samen met zijn vrienden in zijn verduisterde kamer toernooien met vechtvissen had georganiseerd. Zijn vrienden namen hun beste vechters mee naar zijn kamer, in plastic zakjes met water. Met een zakspiegel werden ze opgehitst. ‘Een vechtv vis haat niets zo erg,’ zei mijn broer, ‘als zichzelf!’ Woedend, met opgezette vinnen, gingen ze hun spiegelbeeld te lijf. Als ze volgens de experts genoeg agressie hadden opgebouwd, als ze ‘lekker opgefokt’ waren, werden er twee vissen in de waterplantloze gevechtsbak gedaan. Mijn broer en zijn vrienden gingen eromheen zitten en spoorden de vissen aan. Door smeebeden, handlangersklusjes en op mijn knieën afgelegde plechtige beloften had ik mijn broer kunnen vermurwen en mocht ik zo nu en dan toekijken. De vechtvissen stortten zich op elkaar, joegen elkaar na, beten elkaar. Ze hielden er pas mee op als er eentje dood was en door zijn eigenaar teleurgesteld uit de bak werd gevist. ‘God zeg, wat een slappe lul!’ De winnaars glorieerden echter niet. Bijtwenden en gescheurde vinnen waren de insignes van hun moed. Vaak gingen de glanzende helden al kort daarna dood, leefden de overwonnenen nog slechts een armzalig uur lang en volgden ze door de plee naar het

vechtvissenhiernamaals. Mijn broer en zijn vrienden vertelden graag verhalen over veteranen. Over vissen die tien, nee, vijftien gevechten hadden overleefd en zelfs nog als staart-, buik- en rugvinloze, met littekens bezaaide invaliden verbeterd waren blijven aanvallen. In de tuin hadden we een klein kerkhof. Hier lagen cavia's en zebravinken. Een extra sectie was de heldenbegrafplaats. Hier werden de vechtvisseren die roem hadden verworven, de zeldzame ware winnaars, naar hun laatste rustplaats begeleid. Plankjes met welluidende namen sierden de graven: DIAMOND DOG, MAJOR TOM of ZIGGY STARDUST. Er werd gewed om kleine bedragen, die op de tafel rond het aquarium lagen. Toen mijn vader lucht kreeg van de wedstrijden met vechtvisseren – hij had een zwaar toegetakeld exemplaar in de wc-pot aangetroffen – was hij sprakeloos, verbood de wedstrijden ten strengste en stak een preek af over respect voor mens en dier. Ik werd ervan verdacht dat ik de boel had verklikt. In een halfuur durend verhoor, waarbij mijn broer me in een houdgreep hield, probeerde hij de waarheid uit me te persen. 'Vooruit, verrader, geef toe dat je ons hebt verlinkt!' Dat was het einde van de wedstrijden, en de in parka's van het Duitse leger gehulde vrienden, die altijd kwamen aansloffen met hun gladiatoren in plastic zakjes, bleven weg. Waar ik nog vaak over heb zitten peinzen was het volgende: waarom zakten sommige van de gedode vechtvisseren naar de bodem en dreven andere naar de oppervlakte? Voor wie was de dood licht en voor wie was hij zwaar?

Na tien minuten doemde een honderd bij honderd meter grote zandafgraving met een automatische waterski-installatie op. Waar ik altijd, áltijd nog een keer heen wilde. Aan een soort sleeplift kun je je daar in een vierkant over het water laten trekken. Na vijftien minuten kreeg je de verre Hüttener Berge en de koepels van drie in de zon glanzende, bolvormige radarinstallaties in het vizier. Er werd gezegd dat daar ook een stuk of wat langeafstandsraketten onder de grond lagen. Onder automatische luiken, in schachten verborgen, op elk moment gereed om binnen slechts zesendertig minuten sissend naar Moskou te stuiven. Even zag ik de top van de hoogste berg van Sleswijk-

Holstein: de Bungsberg. Met zijn 168 meter een lachertje van een berg. Doordat-ie zo bespottelijk laag is, weet niemand wanneer hij voor het eerst beklommen is.

Ik was lichtelijk opgewonden, want de aanleiding voor mijn reis naar Hamburg was een speciale. Ik had op school een dag vrij gekregen en zou 's middags deelnemen aan een selectieprocedure die moest beslissen of ik volgend schooljaar voor een jaar naar Amerika zou mogen. De organisatie die de uitwisseling voor me moest regelen had me verschillende brieven geschreven en steeds de indruk gewekt dat ik een enorme bofkont zou zijn als ze uitgerekend mij zouden uitkiezen. Daar kwam bij dat mijn ouders en mijn grootouders kennelijk veel, heel veel geld hadden betaald om dit gevoel dat ik een van de uitverkorenen was te financieren. Ik wilde het zo ontzettend graag. Ik wilde absoluut weg. Ver, heel ver weg. Er waren dingen gebeurd die ik achter me wilde laten.

Wat me deze middag te wachten stond wist ik maar ten dele: een taaltoets, waarschijnlijk een paar groepsspelletjes om erachter te komen of ik inderdaad de nieuwsgierige, zelfbewuste, natuurlijk ook attente jongeman was voor wie ik me in mijn sollicitatiebrief had uitgegeven. Daarna nog een een-op-eengesprek en een uitgebreide vragenlijst. De vragenlijst was blijkbaar het belangrijkste, want op basis hiervan werd het bijpassende gastgezin uitgezocht. En dan wilde ik in Hamburg ook nog iets heel anders doen. Ik had een plan waarvan ik al net zo, en misschien wel meer dan dat, opgewonden raakte als van het buitenlandse avontuur waarop ik hoopte.

Na een goed halfuur rijden kwam ik aan in Rendsburg. Na het verlaten van het station maakt de trein een zeer elegante bocht, beweegt zich in een royale lus naar een hoogte van tweeënveertig meter en steekt via de in Sleeswijk-Holstein als topattractie te kwalificeren Rendsburgse spoorbrug het Nord-Ostsee-Kanal over, dat vroeger het Kaiser-Wilhelm-Kanal heette en de Oostzee met de Noordzee verbindt. Deze brug stamt uit dezelfde tijd als de Eiffeltoren, misschien iets later. De ijzeren constructie en de zware klinknagels laten daar ook geen enkele twijfel over be-

staan. Vanaf deze brug heb je plotseling een schitterend uitzicht over het weidse landschap. Je ziet de meeuwen van boven en, met een beetje geluk, een van de majestueuze schepen die volkomen misplaatst lijken op deze kunstmatige rivier. Er is nauwelijks een Noord-Duitse kalender die géén foto's bevat van het opvallende optische fenomeen van een oceaanreus die door de koolzaadvel- den vaart. Op grote hoogte rijd je even later over een stadswijk. Deze wijk heet Schleife, 'lus', Rendsburg-Schleife, omdat de rails er als een lus omheen lopen en de wijk dus helemaal binnen de cirkel ligt die door het spoor wordt gevormd. Ik boog een beetje voorover en had goed zicht op de pal onder de brug liggende, van- uit vogelperspectief bekeken fraai aaneengeregen Rendsburgse bakstenen huisjes. De bewoners van deze huisjes hadden jaren- en misschien wel decennialang een bittere strijd tegen de Duitse spoorwegen gevoerd omdat de fecaliën van de treinreizigers in hun voortuintjes vielen. Niet in hun geheel natuurlijk, maar door de bielzen en het tempo tot fijne kakdeeltjes verhakseld. Dat kon je destijds voortdurend in de krant lezen en ook zien. Pakkende koppen als STRONT BESPROEIT BARBECUEFEESTJE! of foto's van huisvrouwen die voor droogmolens staan en vol walging bespik- kelde handdoeken omhooghouden. Je zag eerbiedwaardige da- mes van de voordeur naar de auto rennen – ze renden eigenlijk altijd door hun voortuintjes alsof ze onder vuur werden geno- men, renden naar de garage en namen zelfs een paraplu mee –, dames in wier fris gewatergolfde kapsels minuscule, vettige of kruimelige bruine tot okergele stukjes stront waren gewaaid. De situatie escaleerde ten slotte toen een circa zes kilo zware bevro- ren strontbal of beter gezegd -kegel, die zich aan een spoorbiels had gevormd, losliet, veertig meter naar beneden suisde, een carport doorboorde en als een definitieve oorlogsverklaring, een door de Duitse spoorwegen weggeslingerde stoelgangtomahawk, in het autodak van een vijfkoppig gezin bleef steken. Deze foto – dit zinnetje viel in die tijd voortdurend – ging de wereld over. En zo werd Rendsburg voor even beroemd. Wereldberoemd omdat er in het dak van een auto een één meter vijftig lange pegel van stront stak. De jarenlang vernederde Rendsburgers – de waarde

van hun bespatte vastgoed bleef maar dalen – waren door deze afgrijselijke bezoeking tot een hechte lijdensgemeenschap samengesmeed. Nu was de maat vol. Terwijl de stinkende kegel in de auto begon te smelten en het vocht het kinderzitje in sijpelde, beklommen enkele van de meest onverschrokken en kwaadste bewoners de spoorbrug en gingen in de ijzige winterwind op de rails zitten. De politie greep slechts heel aarzelend in. Wat niet zo vreemd was, want de agenten stonden volledig aan de kant van de bewoners en een flink aantal van hen woonde eveneens onder de stalen constructie. Zodra hun dienst erop zat, trokken ze hun uniform uit en klommen zelf op de brug. De Duitse spoorwegen bonden in en beloofden er iets aan te doen. En een of twee jaar lang, tot de treinen eindelijk fecaliëntanks kregen, klonk altijd, vlak voor je de Rendsburgse spoorbrug over reed, een mededeling waarover ik me verkneukelde en die telkens weer voor de nodige hilariteit in de coupés zorgde: ‘Beste reizigers, het gebruik van de toiletten is gedurende de passage van de brug streng verboden, aangezien dit voor de bevolking onplezierige gevolgen kan hebben.’

Ik zat alleen in de coupé en had het raam omlaaggetrokken. Het gordijntje klapperde wild heen en weer. Dadelijk zouden we in Neumünster aankomen. Dan was het nog een uurtje naar Hamburg. Hoewel Hamburg slechts honderddertig kilometer bij het stadje waar ik woonde vandaan lag, was ik er maar zelden geweest. Wanneer ik met mijn moeder en mijn twee oudere broers met de trein naar mijn grootouders ging, stapten we op Hamburg cs over op de slaaptrein naar München. Dat Hamburg me zo ver weg leek, was de schuld van mijn vader, voor wie elke reis één groot gevaar betekende. Het idee om met de auto naar Hamburg te gaan was voor mijn vader een waar schrikbeeld. Hij sprak over Hamburg alsof het Londen of Parijs was. Toen hij me ’s morgens naar het station bracht, waren we er zoals gewoonlijk weer veel te vroeg en had hij afscheid van me genomen alsof ik meteen zou doorreizen naar Amerika. Hij had me langdurig omhelsd en me het allerbeste gewenst.

Nu, tussen Rendsburg en Neumünster, begreep ik waarom mijn vader zo ontroerd was. Deze reis naar Hamburg, dacht ik, is inderdaad meer dan zomaar een uitstapje. Het is misschien het begin van de grote reis die ik wil maken. Ik hoefde helemaal niet adem te halen, de frisse lucht waaide gewoon rechtstreeks door het raam mijn longen binnen. Ja, die reis, dacht ik verder, is misschien de eerste etappe op mijn lange weg naar Amerika. Ik zal alles achter me laten. Mijn broers, mijn ouders, onze hond. Mijn vriendin. Mijn vrienden, mijn kamer, het kleine stadje. Dat zou binnenkort allemaal echt achter me kunnen liggen! Was deze dag misschien zelfs de belangrijkste dag van mijn leven? Ik dacht na. Had ik eigenlijk al wel belangrijke dagen meegemaakt? Dagen die uit de massa van dagen springen, dagen die je de weg wijzen, waarna alles anders was dan daarvoor? Ik kon me zo'n dag niet voor de geest halen. Een halfjaar geleden had mijn eerste vriendin me verlaten. Ze reed weg op de brommer. Ik was achter haar aan gerend, zonder schoenen en op sokken, en ik had een paar keer geroepen: 'Verlaat me niet! Alsjeblieft, alsjeblieft niet!' Maar als ik er nu aan terugdacht, leek het een eeuwigheid geleden. Een paar weken later had ik alweer een nieuwe vriendin gevonden en ik was heel gelukkig met haar. Maar ook weer niet zo gelukkig dat ik niet naar Amerika wilde. En zo besloot ik dat dit de belangrijkste dag van mijn tot dusverre, vond ik, zeer mooie, maar tegelijk ook wel suffe leven zou kunnen worden.

Nog altijd waaide de wind naar binnen en rukte en sjarde aan het gordijntje. De deur klapperde, en de cadans van de trein klonk licht en opgewonden, als een onvermoeibaar pompend, kloppend hart. Ik werd bevangen, ja, overweldigd, zoals nooit eerder, door het gevoel dat ik weg moest. Een onbedwingbaar verlangen naar het nieuwe: nieuwe plaatsen, nieuwe gezichten, ach, wat maakte het ook uit, het voornaamste: als het maar anders was!

Ik stond op, stak mijn hoofd uit het raam en hield mijn gezicht in de naar gier stinkende wind. Nadat mijn vader weken geleden had gezegd dat hij mijn verblijf graag zou willen bekostigen, maar dat niet kon omdat mijn oudste broer al in München studeerde

en mijn middelste broer over een paar weken met zijn studie in Gießen zou beginnen, belde ik mijn grootouders en vroeg hun om hulp. Ze verklaarden zich bereid me het geld te geven. Er was nog wel de vage afspraak dat ik een deel ervan te zijner tijd zou terugbetalen, maar daar werd nooit meer over gerept. Nu de financiën waren geregeld, steunden mijn ouders me, maar ze waren ook bedroefd dat straks geen van hun kinderen meer bij hen zou wonen.

In Neumünster stapte een vrouw de coupé binnen: sliertig haar, ingevallen wangen, graatmager, slechts gekleed in een strakke spijkerbroek, kapotte gypies en een T-shirt. Op het T-shirt ontwaarde ik, vaal en vlekkelig, de afbeelding van een baby in luiers die op zijn duim sabbelt en met zijn andere hand een V-teken maakt. De vrouw leek iets kwijt te zijn. Al meteen toen ze de coupé in kwam, duwde ze haar vingertoppen in de nauwe achterzakken van haar spijkerbroek. Ze zag me helemaal niet. Net als ze bij fouilleringen doen, streek ze met haar handpalmen over haar T-shirt, haar knokige ribben en haar buik en friemelde ze aan haar broeksband. Daarna duwde ze haar vingertoppen in haar voorzakken. Hierbij trok ze haar buik in om er verder in te kunnen. Ze stond rechtop in de coupé, op haar stakerige benen, en wiebelde heen en weer. Na haar voor- en achterzakken nog een keer grondig te hebben doorzocht, ging ze schuin tegenover me zitten en streek met trillende handen over haar bovenbenen. De vingertoppen van haar ene hand waren tot op de vingernagels geelbruin verkleurd, de aderen op de rug van haar handen leken op gezwollen blauwachtige wormen. Omdat mijn aanwezigheid haar dus kennelijk helemaal ontging, kon ik haar onverhopen bekijken. Wat zocht ze precies? Moest ik haar aanspreken, mijn hulp aanbieden? Was ze dronken? Onverstaanbare dingen mompelend verborg ze het gezicht in haar handen. Nog geen minuut zat ze daar zo. Toen stond ze al weer op, begon te zoeken, maar niet gejaagd, eerder alsof ze in trance was, gevangen in een vertwijfelde slow motion. Uitgeput, vertraagd, door mistbanken ingesloten duwde ze keer op keer haar handen in de voorzakken, en vervolgens in de kontzakken van haar spijkerbroek. Glead



met haar handen over het T-shirt en duwde ze onder de stof. Het was of ze elke afzonderlijke rib telde, alsof ze iets onder haar huid zocht. Ze draaide haar handen naar achteren en duwde ze tussen haar schouderbladen. Daarna begon ze haar magere spinnenpoten te kneden, van bovenaf tot aan haar afgetrapte gypies. Ze ging steeds weer zitten, zocht iets, om even later weer op te staan en nog grondiger te zoeken. Ik bewonderde deze opperste nauwgezetheid, hoewel die er treurig en zinloos uitzag. Wat een vasthoudendheid en eigenzinnigheid! Een onverstoorbare, indrukwekkende grondigheid. Mij fascineerde haar concentratievermogen, haar overgave om zich uitsluitend te wijden aan deze ene en enige bezigheid, die van het zoeken.

Voor mij was een dwingend verzoek om me te concentreren een kwelling. Zolang ik kan denken, zeggen mensen, en dat zijn geen kwaadaardige maar vriendelijke, welwillende, belangstellende, met de verheven beginselen van de moderne pedagogiek vertrouwde mensen, tegen me dat ik me moet concentreren. Bij schrijven: hanenpoten! Bij lezen: zwak! Bij tekenen: koeien! Bij rekenen: rekenmachines uit! Bij spreken: eerst denken, dan praten, anders wordt het gebrabbel en koeterwaals! Concentreer je! Concentratie was de gouden sleutel waarmee je de gepantserde deur van al mijn problemen kon openen. Concentreer je! Dat was de geheime code. Ik heb het geprobeerd en geloofde wat ze me beloofden. Tevergeefs. Ik zag hem heel precies voor me, dat zorgvuldige, degelijke, ordelijke en uiterst geconcentreerde, betoverende ventje dat ik graag had willen zijn. Bij wie de inkt niet uitloopt, die op de vraag naar zijn hobby 'huiswerk maken' antwoordt, die pianospeelt en die door de leraren na school op handen naar huis wordt gedragen. Een geniaal knaapje dat urenlang, wat zeg ik, dagenlang, nee, nog liever meteen zijn hele leven lang zonder pretenties en uiterst geconcentreerd zelfstandig bezig is. Deze oproep drukt nog altijd zwaar en onverbiddelijk op mijn schouders, een Pruisisch tuchtmeester die zijn sporen in mijn vlees slaat en brult: 'Concentreer je! Hou op met dat rusteloze gedoe en CONCENTREER JE!!!'

Wat was er eigenlijk mis met mijn hersenen? Waren ze te week?

Een ordeloze brij? Het liefst had ik een greep in mijn hoofd gedaan om van deze nutteloze hersenmassa een baksteen met scherpe hoeken te vormen.

Nu trok de vrouw zelfs haar schoenen uit, pakte ze op, draaide ze om en schudde ze uit, alsof ze net een strandwandeling had gemaakt. Ik verstond een paar woorden: 'Ooo nee. Dat bestaat niet ...' of 'Kut, kan toch niet ...' of 'Alsjeblieft, alsjeblieft niet ... nee!' Hoe nauwkeurig ze ook zocht, niets kon haar ervan overtuigen dat het gezochte er klaarblijkelijk niet was.

De conducteur verscheen. 'Een bijzonder goede morgen. Kaartjes alstublieft!' Ik gaf hem het mijne, dat ik als een oma-tje op een lange reis al meer dan een uur vasthield. Onbewust had ik het tussen mijn vingers heen en weer gerold, dagdromend eroverheen zitten wrijven. En omdat ik op een vrolijke manier opgewonden was, waren mijn handen klam en was mijn kaartje helemaal slap geworden. De conducteur pakte mijn kaartje aan en bekeek het. 'Daar is helemaal niets op te zien. De datum is verdwenen!' Ontstemd hield hij het dichterbij zijn ogen, keek me aan, knikte afkeurend en stempelde het af. Aangezien de vrouw met het lange haar de conducteur al evenmin een blik waardig had gekeurd, toeterde hij: 'Goedemorgen! Uw kaartje alstublieft!' De magere gestalte deed net alsof ze niet bestond. 'Hallo! Kaartjes!' De vrouw schraapte haar keel, slikte iets door en zei zacht: 'Wat is er aan de hand?' 'Uw kaartje! Ik wil graag uw kaartje zien!' De trein minderde vaart, de conducteur keek naar buiten en vroeg: 'Waar stapt u straks uit?' Onder het haar klonk fluisterend: 'Hamburg.' 'Ik kom zo terug, ja, en dan wil ik uw kaartje zien! Begrepen?' De vrouw knikte.

Even later stopten we in Elmshorn. Door het raam kon ik de conducteur zien paraderen, een haantje met een spiegelei, en hij verbood twee meisjes hun fietsen de trein in te tillen. Hij wees steeds naar het einde van het perron. De meisjes gingen op hun fiets zitten. Ze hadden allebei strakke broekjes aan, sandalen, halsdoekjes met een identiek patroon en ze wilden naar het achterste deel van de trein fietsen. Ik leunde uit het raam. De conducteur pakte de bagagedragers vast en zei alleen: 'Afstappen!'

Haastig liepen de meisjes met de fiets aan de hand weg. Ik keek hen na. Toen ontdekte ik in de verte de uitgemergelde vrouw op het perron, die nog altijd ergens naar op zoek was en mechanisch over haar broekspijpen wreef. Compleet verrast draaide ik me om. Ja, ze was weg. Hoe had ze dat zo snel, zo geruisloos klaargespeeld? Ze wankelde op haar benen. De meisjes met de korte broekjes duwden hun fietsen links en rechts langs haar heen en verdwenen tussen de reizigers. De trein zette zich in beweging, en de conducteur kwam terug. ‘Zo, uw kaartje als... Waar is die vrouw gebleven?’ ‘Geen idee,’ antwoordde ik. Hij keek het gangpad in, trok mismoedig de deur van mijn coupé achter zich dicht en ging verder.

Ik haalde mijn portemonnee uit mijn sporttas. Het was geen gewone portemonnee, maar een echte stierenzak, een gelooide stierenzak met haartjes hier en daar. Deze stierenzak haalde ik uit mijn sporttas, waarin verder een warme trui, een regenjas en een boek lagen. Het boek had mijn vader me meegegeven, met de woorden: ‘Lees dat maar, misschien vind je het wat!’ Ik had absoluut geen zin om te lezen, lezen was hoe dan ook een bezoe-king voor me. Ik werd er zenuwachtig van, kreeg er de kriebels van. Na tien minuten lezen begonnen mijn spieren al te jeuken – dan moest ik bewegen, rillen, grimassen en een rondje rennen.

De stierenzak zat propvol, zwaar van het muntgeld lag hij verzadigd in mijn hand. Met het rode koord om hem dicht te trekken zag hij er bijna antiek uit, fluwelig, alsof hij zojuist van een maagdelijke barones was geroofd. Over twintig minuten zou ik in Hamburg arriveren, in Hamburg-Altona, en daarna zou ik de tram naar het centraal station nemen. Daar in de buurt was om twaalf uur de bijeenkomst van de kandidaat-uitwisselingsstudenten. Het heette ‘uitwisseling’, werd ook altijd ‘uitwisseling’ genoemd, hoewel het helemaal niet om een ‘uitwisseling’ ging. Niemand zou tijdens mijn afwezigheid mijn kamer krijgen. Geen Amerikaanse zoon zou mijn plaats innemen. Van ‘uitwisseling’ was geen sprake. Hoe lang zou dat selectiegesprek duren? Hopelijk niet langer dan drie of vier uur. Ik was immers nog meer van

plan! Tegen mijn ouders had ik gezegd dat het laat kon worden, en ik had hen verzocht niet op me te wachten.

De trein minderde vaart. Voor het raam de eerste appartementencomplexen. Zo dichtbij, dat ik naar binnen kon kijken. Daar een gezin aan een laat ontbijt. Daar een vrouw, rokend op het balkon. Ik zag ook fietsen op balkons staan. Dat is ongetwijfeld een teken dat Hamburg een grote stad is, dacht ik. Als zelfs op slot doen of ergens aan vastmaken geen zin meer had en je dag in, dag uit je fiets naar boven en het balkon op moest zeulen, dan zei dat absoluut iets over het rauwe leven in de stad. Ik zag zelfs een met een dikke ketting aan de spijlen van het balkon vastgemaakte fiets op de vierde verdieping. Wat een kolos was dat, waar fietsendieven 's nachts als hagedissen tegen opklommen, om zich even later met hun buit op de rug weer te laten zakken. In mijn eigen kleine stad zette ik mijn fiets, als ik ging trainen en hem voor het overdekte zwembad neerzette, nooit op slot. Ik had niet eens een fietsslot. Ach, wat klinkt dat mooi! O, mijn lieflijk, betoverend, verscholen stadje aan de zee!

De behaarde stierenzak zat vol een- en tweemarkstukken. Ik had ze opgespaard. In totaal was het honderdvierenvijftig mark. Twee keer per week gaf ik kinderen zwemles en in een mum van tijd had ik de reputatie verworven dat ik zelfs kinderen met de grootste watervrees aan een zwemdiploma kon helpen. Zonder overdrijven kan ik stellen dat ik een revolutie teweeg heb gebracht in het zwemonderwijs in mijn thuiszwembad. Nooit eerder was een zweminstructeur met de kinderen het water in gegaan. Lusteloos trokken de badmeesters in korte witte broeken en poloshirts de kinderen vanaf de rand aan lange houten hengels door het water, waarbij ze op hardvochtige verplegers leken. De kinderen klampten zich vast aan deze hengels, huilden en probeerden zich eraan omhoog te trekken. Ik had dat tijdens mijn zwemtrainingen vaak waargenomen. Voor het zwemdiploma moesten de kinderen een baantje zwemmen, van de eenmeterplank springen en een ring opduiken. Ik heb zelfs gezien dat kinderen eerst vijftwintig meter lang happend naar adem de stang probeerden vast te grijpen die de badmeester elke keer vlak

voor hun grijpende vingertjes wegtrok en dat ze vervolgens van de duikplank geduwd en ten slotte met één hand onder water gehouden werden, tot ze de ring op de bodem eindelijk te pakken hadden. Maar de ouders waren in hun nopjes en bedankten de badmeester er zelfs voor dat ze hun kind in het water en onder hadden geduwd en bijna hadden verzopen, en dan kreeg het huilende, van kou bibberende en van angst bevende kind zijn diploma uitgereikt met de woorden 'Ben je dan helemaal niet blij?'

Deze badmeesters vonden zichzelf modern. Ik daarentegen bevond mij samen met de kinderen in het water, pakte hun enkels vast en oefende zo de zwembeweging. Ik bedacht spelletjes waarbij ze zonder het te merken steeds meer kleine stukjes zwommen. Al na drie of vier maanden verzamelden zich op mijn zwemtraining alleen nog water vrezende, ja, waterhysterische probleemgevallen. Bleke meisjes die huilend onder de douche vandaan kwamen en voor waterdruppels net zo bang waren als voor zoutzuur. Jongens met samengeknepen blauwe lippen die tijdens het zwemmen hun hoofd ver uit het water staken en vergaten te ademen. Ik verbande de houten hengels, legde mijn handen onder hun buik en voelde mijzelf net een heilbrenger die zijn blijde boodschap verkondigt: 'Als jullie je angst vergeten, je armen bewegen zoals ik het jullie heb geleerd, dan zal het water je dragen. Vertrouw het natte element! Het heeft het beste met jullie voor!'

De badmeesters keken met afgrijzen naar me, en een zei: 'Mijn vader heeft mij gewoon het water in gepleurd. Hop, en ik kon zwemmen!' Maar het succes gaf me gelijk. Kinderen met waterfobie, hopeloze gevallen die vanuit alle zwemcursussen van de stad naar mij waren gevlucht, zwommen achter me aan, soms tien tegelijk, alsof zij eendjes waren en ik Konrad Lorenz. Ik voorop: de god van hen die water vrezende. Ze hielden van me, en ik was zo trots wanneer de ouders hun eigen kinderen niet herkenden. Net hadden ze nog om zich heen geschopt alsof ze onderweg waren naar het schavot en hadden ze met wijd opengesperde ogen in de piepschuimen zwemplank gebeten alsof de duivel hen de natte hel in wilde sleuren. Aan het eind van de

zwemles sprongen ze met een aanloopje van de rand en maakten juichend een bommetje.

Nog vijf minuten tot Hamburg-Altona. De reizigers verlieten hun coupés al en verdrongen zich in het gangpad. Waren het eigenlijk wel reizigers? Het tegendeel zal vermoedelijk eerder het geval zijn geweest. Het treurige tegendeel van de reiziger is de zogenaamde forens, dacht ik. Wat ben ik van die twee, ben ik een reiziger of een forens? Ik keek naar buiten en moest aan Ole denken. Ole in zijn luipaardzwembroek. Ole die altijd onder de blauwe plekken zat omdat zijn ene voet enigszins misvormd was waardoor hij vaak viel. Ole was zes of zeven jaar en volkomen lethargisch, in zijn lethargie echter ongenadig doelgericht. Ik heb later nooit meer iemand gezien die zo langzaam gestrekt kon gaan als hij. In een berustende kalmte struikelde hij over zijn klompvoet en sloeg tegen de zwembadtegels als een van zijn sokkel gestoten standbeeld – zonder steun te zoeken. In het water weigerde hij elke zwembeweging, maar hij dook wel heel graag. Haalde diep adem en liet zich van de rand in het water vallen en naar beneden zakken. Voordat hij dat deed, riep hij mijn naam. Ik moest hem redden en naar de rand van het bad slepen.

Eén keer is hij, zonder het me te vertellen, op de driemeterplank geklommen, het VERBODEN TE DUIKEN-bordje negerend. Vanaf de duikplank riep hij mijn naam en liet zich vallen. Het was rumoerig in het bad. Mijn zwemgroep was inmiddels veel te groot geworden. Een meisje dat haar kattenklauwen in mijn schouders zette gilte in mijn oor: 'Ik heb het koud, ik moet plassen, ik ben bang!' Had daar niet iemand zojuist mijn naam geroepen? Was daar niet zojuist een luipaard door de lucht gevlogen, aan de uiterste rand van mijn gezichtsveld? Ik denk dat ik nooit eerder zo ben geschrokken. Een schrik die helemaal uit mezelf kwam, zonder directe invloed van buitenaf. Ik zette het meisje bij de anderen op de rand van het zwembad, 'Zitten blijven!', rende een stuk vanaf het rimpelloze onschuldige lichtblauw van het niet-zwemmersgedeelte tot het donkerblauwe glanzende water onder de driemeterplank en dook erin. Ik zag Ole op de bodem. Ik riep hem in het water toe: een borrelende kreet. Op

ongeveer vierenhalve meter diepte zweefde Ole vlak boven de bodem, zijn armen gespreid, zijn wangen opgeblazen. Een trage onderzeeër. Ik bereikte hem, voelde – zo diep was het – de druk op mijn oren, pakte hem vast en trok hem mee naar boven. We doorbraken het wateroppervlak, en nog voordat ik hem kon uitfoeteren, viel hij me om de nek, omhelsde me en riep: ‘Bwah, dat was te gek beneden! Kom, nog een keer!’

Daarna halveerde ik mijn groep, en Ole gaf ik individueel zwemles. Het duurde weken tot hij doorhad dat je niet alleen de zwembewegingen moest kennen, maar dat je ze, om niet kopje-onder te gaan, met een minimum aan krachtsinspanning ook moest uitvoeren. Hij stond echter loodrecht in het water, bewoog voorzichtig zijn armen en kreeg, alsof zijn voeten van ijzer waren, zijn luipaardachterste niet omhoog. Met zijn ogen, neus en mond amper boven het oppervlak uitkomend, een drijvend halfreliëf, zo staarde hij naar het plafond. Maar hij haalde zijn zwemdiploma. Er staat nergens hoe lang je over de vijfentwintig meter mag doen. Na een paar slagen was hij totaal uitgeput, had geen zin meer, en liet zich tot aan de andere kant uitdrijven, zwevend als een levenloze. Dat vond hij mooi, dat kon hij en daar genoot hij van.